

Stupeň utajení ZRUŠEN dle § 22, odst. 4, zák. č. 412/2005 Sb., dne 12.5.2006

10081/129

I. správa F M V - odbor 17

čj. A-002038/ 117-4/80

V Praze dne 19.6.1980

I. odd.

ODBOR 31

Výtisk č. 3

~~Přísně tajné~~

V příloze zasíláme zprávu "Vliv vysílání Rádia Svobodná Evropa na obyvatelstvo východoevropských zemí".

Přílohy: 1/16

Ministerstvo vnitra	
Datum:	23. VI. 1980
č. j.:	A-001359/51-80
Přílohy:	1/16

Náčelník odboru 17:

/pplk. J. Z. J. /

v. j. pplk. Setal

Vliv vysílání Rádía Svobodná Evropa na obyvatelstvo východo-
evropských zemí

Svobodná Evropa provedla v posledních letech několik průzkumů efektivnosti jejích rozhlasových pořadů vysílaných pro východoevropské socialistické země.

Na základě "kladných výsledků" těchto průzkumů se tato rozhlasová stanice snaží dokázat nezbytnost rozšíření činnosti Svobodné Evropy, neboť její vysílání vytváří "emocionální klima" ve východní Evropě - "pevnou oporu" pro západní způsob života a ve spolupráci s dalšími západními rozhlasovými stanicemi neutralizuje vysílání Svobodné Evropy ve značné míře vliv rozhlasového vysílání socialistických zemí.

I. Různost působení zpravodajství vysílaného rozhlasovými stanicemi socialistických zemí a Svobodnou Evropou

---

Pracovníci radie Svobodná Evropa, kteří se zabývali touto otázkou, zdůrazňují, že SSSR a další východoevropské socialistické země /Bulharsko, ČSSR, MLR, PLR, RSR/ vynakládají značné částky na rozhlasové relace o mezinárodních a vnitřních událostech, jejichž efekt je však nepatrný.

Rozbory ukazují, že ani v jedné z nekapitalistických zemí, pro které vysílají socialistické země, počet posluchačů nepřesahuje 2 %. Ve většině zemí je tento ukazatel ještě menší. Vysílaným

zprávám posluchači nevěřili, avšak pořady poslouchali, aby se seznámili s některými aspekty kultury, umění a ekonomiky, a nebo i z jiných příčin.

Průzkum se v podstatě týká hlavně působení západního vysílání - zejména Svobodné Evropy - na obyvatelstvo východoevropských socialistických zemí.

Na mínění o vysílání rozhlasu Svobodná Evropa bylo dotazováno asi 1000 posluchačů. 97 % z nich považuje toto vysílání za "výborné" nebo "dobré". Ani jeden posluchač neprohlásil, že toto vysílání je špatné. Asi 95 % posluchačů zastává názor, že vysílání Svobodné Evropy, zejména zprávy, je lépe připraveno než vysílání rozhlasových stanic socialistických zemí.

Rozhlas Svobodná Evropa má mnoho posluchačů ve východní Evropě v období relativně klidném.

Asi 50 % dospělého obyvatelstva 5. socialistických zemí poslouchá západní rozhlasové vysílání v různou dobu v měsíci. Nejdůležitější je to, že 95 % těchto posluchačů poslouchá zprávy.

V průběhu "dramatických událostí" počet posluchačů rychle vzrůstá. Např. po sovětském vpádu do ČSSR v roce 1968 vzrostl počet posluchačů ze 37 % na 80 %. Při nepokojích v PLR v oblasti baltických přístavů vzrostl počet polských posluchačů z 59 % na 83 %. Asi 97 % posluchačů poslouchá zprávy. V MLR, kde se vliv polských událostí projevoval nepřímě, vzrostl počet posluchačů z 55 % na 80 %. Zvýšení těchto ukazatelů bylo pozorováno rovněž v Rumunsku a Bulharsku.

- 3 -

Autoři průzkumu se domnívají, že jestliže rozhlasové vysílání nějaké západní stanice poslouchá 80 % obyvatelstva, ostatních 20 % se zprávy doví od svých přátel i známých.

Při vzniku mimořádných událostí neutralizuje vysílání západních rozhlasových stanic vliv vysílání socialistických zemí. Zejména se to týká vlivu vysílání Svobodné Evropy.

Výše vlivu i za relativně klidné situace je uvedena v následující tabulce č. 1:

Prvotní a druhotní posluchači Svobodné Evropy /v % dospělého obyv./

Země	prvotní posl. RSE	druhotní posluchači /informováni jinými/ často někdy		prvotní i druhotní posluchači
RSR	53 %	12 %	21 %	86 %
PLR	50 %	10 %	28 %	88 %
MLR	49 %	9 %	23 %	81 %
ČSSR	35 %	12 %	34 %	81 %
BLR	32 %	12 %	30 %	74 %

Z toho je vyvozován závěr, že "komunistické vysílání" nemá vliv ani na zahraničí, ani na domácí posluchače.

Dále se v průzkumu uvádí, že většina posluchačů, kteří považují rozhlasové zprávy socialistických zemí za věrohodné, jsou hlavně komunisté, stoupenci komunistického zřízení či lidé, kteří sympatizují s tímto zřízením.

Maďarský a rumunský rozhlas připravuje lepší vysílání než rozhlasové stanice ostatních socialistických zemí. Maďarské zprávy nejsou tendenční a rumunské sdělovací prostředky líčí mezinárodní události vyváženěji.

Rozhlasová vysílání Svobodné Evropy jsou považována za věrohodnější než vysílání rozhlasových stanic socialistických zemí a vysílání ostatních západních stanic.

Od té doby, kdy RSE začala zastupovat Západ a jeho systém, začalo jeho vysílání vytvářet "emocionální klima" v socialistických zemích a "silnou oporu" pro západní způsob života.

Podle řady průzkumů RSE dosáhla úspěchu především ve svém hlavním poslání, sdělovat pravdu posluchačům východoevropských socialistických zemí. Tento úspěch by nebyl možným, kdyby neexistovaly "emocionální spojení" mezi RSE a velkým množstvím posluchačů. Toto spojení bylo vytvořeno na základě "objektivnosti a věrohodnosti" zpráv. Spočívá také na společném kulturním dědictví. Toto spojení je třeba posílit "emocionálním přátelstvím", aby se i nadále rozvíjelo a upevňovalo.

Posluchači RSE považují tuto stanici "za jeden z hlavních zdrojů naděje, který jim dává víru a sílu žít pod neustálým omezováním a tyraní socialismu".

II. A Podstata a hodnocení vysílání RSE o "iniciativách" v oblasti lidských práv ve východní Evropě

Podle současného rozboru, 85 % otázaných osob východoevropských socialistických zemí poslouchá vysílání RSE, týkající se speciálně či obecně "iniciativ" ve Východní Evropě v souvislosti s lidskými právy.

Největší počet posluchačů byl zaznamenán v ČSSR a PLR /88 %/, kde jsou iniciativy v oblasti lidských práv nejpočetnější. Nejmenší počet byl zaznamenán v MLR a BLR, kde jsou z nejrůznějších příčin tyto iniciativy omezeny.

85 % posluchačů RSE zastává v oblasti lidských práv názor, že RSE připravilo tyto pořady dobře nebo velmi dobře. 4 % je považují za špatné nebo velmi špatné, 11 % odmítlo odpovědět.

Prozkoumány byly dva aspekty vysílání RSE v oblasti iniciativ v souvislosti s lidskými právy ve východní Evropě:

- a/ stupeň sledování relací ze strany posluchačů
- b/ hodnocení kvality vysílaného tématu.

Příslušné otázky byly dány 2422 posluchačům rádia Svobodná Evropa v r. 1977 a začátkem r. 1978.

Z ČSSR bylo dotazováno 353 lidí, z MLR 573, z PLR 720, z RSR 612 a z BLR 174.

Maďarským, rumunským a bulharským posluchačům byla kladena tato otázka:

"Poslouchali jse vysílání radia "Svobodná Evropa" o opatřeních v oblasti lidských práv ve východní Evropě?"

Otázka pokládána československým a polským posluchačům brala ohled na "místní podmínky":

"Poslouchali jste rozhlasové relace radia "Svobodná Evropa", které byly věnovány "Chartě - 77" ?"

"Poslouchali jste rozhlasové relace radia "Svobodná Evropa", týkající se "Výboru na ochranu dělníků?"

4/5 dotázaných posluchačů odpověděly kladně.

Tabulka č. 2

RSE - zdroj informací o "iniciativách" v oblasti lidských práv ve východní Evropě

Relace o "iniciativách" v oblasti lidských práv ve východní Evropě poslouchalo:	85 %
Tyto relace neposlouchalo:	13 %
Nemohou si vzpomenout nebo neodpovědělo:	<u>2 %</u>
	100 %
Počet dotazovaných:	2422

Otázka položena rumunským posluchačům, třebaže byla obecná, dala možnost vyjádřit mínění o takových "iniciativách" v jejich zemi, jakými jsou GOMA /spisovatel-disident/, demonstrace horníků, padesátníci /skupina funkcionářů kolem 50 let sdružených kolem CEAUȘESCU, kteří se spolu s ním drží na nejvyšších funkcích ve státě/, aj. Mohli se také vyjádřit k zahraničním iniciativám ohledně lidských práv. Z tohoto důvodu výsledky průzkumu rumunských posluchačů nepatří ani ke specifické, ani k obecné kategorii, nicméně se více kloní k poslednímu.

Dotazovaní posluchači z Československa a Polska představují specifickou kategorii, neboť v obou zemích:

- relace RSE o lidských právech se týkají vnitřního vývoje,
- relace jsou obsáhlé a podrobné,
- "iniciativy" v oblasti lidských práv byly objasněny konkrétně,
- slova "Charta-77" a "Výbor na ochranu dělníků" napomáhají rychlejší reakci posluchačů.

Posluchači v Maďarsku a Bulharsku, částečně v Rumunsku, představují obecnou kategorii z těchto příčin:

- relace RSE se většinou týkají událostí, které proběhly za hranicemi těchto zemí,
- relace byly kratší a méně konkrétní,
- slova "iniciativy" v oblasti lidských práv nevytváří žádné předpoklady pro vyvolání asociací u posluchačů v souvislosti s těmito relacemi.

Bez ohledu na to, co bylo řečeno výše, 4/5 dotazovaných posluchačů z Maďarska a Bulharska si vzpomínají na hlavní relace, bez ohledu na to, že všechny akce v oblasti lidských práv byly provedeny v jiných socialistických zemích.

Všechny osoby, které poslouchají relace RSE o "iniciativách" v oblasti lidských práv, byly dotazovány, zda jsou s těmito relacemi spokojeny nebo ne.

Tabulka č. 3

"Jak podle vašeho názoru RSE zpracovalo toto téma: velmi dobře; dobře; ani dobře, ani špatně; slabě nebo velmi slabě?"

velmi dobře	43 %	85 % kladně
dobře	42 %	
ani dobře, ani špatně	11 %	
slabě	2 %	
velmi slabě	-	2 % záporně
neodpověděli	2 %	

Obecně převládají kladná hodnocení. Výsledky získané od dotazovaných posluchačů z různých zemí nejsou shodné.

V relacích určených pro Československo a Polsko byla témata osvětlována konkrétněji a odrazila specifické podmínky v těchto zemích, v důsledku čehož i hodnocení byla častěji kladná.

Tabulka č. 4

Jak RSE hodnotí téma
/Posluchači relací - 100 % /

	Češi/Slováci,	Poláci,	Maďaři,	Bulhaři,	Rumuni
velmi dobře nebo dobře	96 %	90 %	80 %	81 %	78 %
ani dobře, ani špatně	2 %	7 %	16 %	13 %	16 %
špatně nebo velmi špatně	1 %	1 %	3 %	2 %	5 %

Československá hodnocení jsou o něco častěji kladná než polská. Má to určitý význam z analytického hlediska, neboť je velmi pravděpodobné, že kvalitu zkoumaného tématu jako velmi dobrou ocení spíše posluchači z Československa než z Polska.

	Češi/Slováci,	Poláci,	Maďaři,	Bulhaři,	Rumuni
velmi dobře	64 %	52 %	34 %	32 %	31 %
dobře	32 %	38 %	46 %	46 %	47 %

Přibližně 2/3 posluchačů v Československu /61 % Čechů a 71 % Slováků/ dali relacím RSE nejvyšší ocenění. Hodnocení československých posluchačů je častěji kladné, než hodnocení polských posluchačů.

Posluchači dalších třech zemí dávají relacím spíše hodnocení dobře, než velmi dobře.

Autoři průzkumu zaznamenali, že tam kde se odvolávali na "Chartu 77" a "Výbor na ochranu dělníků" během rozhovorů s dotazovanými, mělo to na ně emocionální vliv, což se projevilo v udělení nejvyššího ocenění relacím RSE ze strany československých a polských posluchačů, na rozdíl od ocenění posluchačů z dalších třech zemí.

Ukazuje se, že dokonce i tam, kde tento faktor nepůsobil, bylo záporných hodnocení velmi málo.

Výsledky a závěry výše uvedených průzkumů jsou pro RSE pokládány za povzbuzující, neboť úkoly této rozhlasové stanice v odrážení "iniciativ" v oblasti lidských práv ve východní Evropě, jsou pokládány za velmi delikátní.

Svobodná Evropa tím riskuje, že může být obviněna, že této otázky využívá pro své cíle. Důkazem toho je skutečnost, že 1/3 československých dotazovaných posluchačů dala relacím RSE nízké ocenění, v Polsku tvoří takoví posluchači skoro 1/2 a u maďarských, bulharských a rumunských posluchačů jsou to 2/3.

II. B Podstata a hodnocení vysílání RSE o lidských právech skupinami obyvatelstva

Bulharská skupina dotazovaných posluchačů není veliká a výsledky nemohou být analyzovány podle podskupin obyvatelstva.

O něco více mužů než žen prohlásilo, že poslouchali relace RSE na výše uvedené téma.

Tabulka č. 5

Příslušné relace poslouchali /podle pohlaví a věku/

Národnost	muži %	ženy %	14-25 %	26-35 %	36-50 %	nad 50 %
Češi-Slováci	95	91	90	100	88	95
Poláci	91	84	89	87	89	87
Maďaři	81	77	74	85	82	76
Rumuni	86	84	90	83	81	83

Bez ohledu na to, že věkové složení skupin není dobře určeno, nejdůležitější skupiny v rozmezí věku 14 - 35 let tyto relace hodnotí vysoko.

Podle stupně vzdělání /základní, střední, vyšší/ mají tyto skupiny u československých posluchačů přibližně stejné procento. U Poláků se procento posluchačů RSE slabě zmenšuje se vzrůstajícím vzděláním, u Rumunů se zvyšuje. Téměř všichni tázaní Maďaři s vyšším vzděláním poslouchají příslušné relace RSE, ale ve zbývajících dvou skupinách je počet posluchačů nevelký.

Tabulka č. 6

Národnost

Příslušné relace poslouchali:
/podle vzdělání/

	základní %	střední %	vyšší %
Češi-Slováci	93	96	92
Poláci	89	85	81
Maďaři	79	73	96
Rumuni	84	86	96

Posluchači RSE z Maďarska a Rumunska, kteří mají vyšší vzdělání, se staví k relacím o lidských právech kladně. Podstatou toho je skutečnost, že vzdělaná skupina v iniciativách v oblasti lidských práv, uskutečňovaných v jiných socialistických zemích, vidí cosi důvtipného.

Muži i ženy hodnotí relace o lidských právech téměř stejně kladně.

Tabulka č. 7

RSE hodnotí téma "velmi dobře" nebo "dobře"
/Podle pohlaví a věku/

Národnost	muži %	ženy %	14-25 %	26-35 %	36-50 %	nad 50 %
Češi-Slováci	96	94	98	95	94	97
Poláci	90	87	78	95	94	97
Maďaři	80	77	83	75	74	85
Rumuni	78	81	76	78	77	80

Kladná hodnocení se shodují v rámci 4 skupin všech věkových skupin posluchačů z ČSSR a Rumunska. Maďarští posluchači obou středních věkových skupin dali méně kladných odpovědí než mladí a staří posluchači.

Nejzajímavější je to u Polska. Nejmladší část posluchačů je méně spokojena s vysíláním RSE o "Výboru na ochranu dělníků" než zbývající část mládeže ve věku nad 25 let.

Tato zdrženlivost polské mládeže se projevuje v tom, že pouze 30 % těchto posluchačů se domnívá, že RSE hodnotí současné téma jako "velmi dobré". Tento údaj je nižší než je údaj u maďarské mládeže /velmi dobře - 36 % / a u rumunské mládeže /velmi dobře - 32 % / a je také velmi nízký ve srovnání s československou mládeží.

Tabulka č. 8 uvádí, nakolik má faktor vzdělání vliv na názor posluchačů o pořadech RSE o lidských právech.

Pro rumunské posluchače je charakteristické to, že málo vzdělaní posluchači hodnotí vysílání RSE níže než posluchači s vyšším vzděláním.

Tabulka č. 8

Hodnocení podle vzdělání
/velmi dobře nebo dobře/

Národnost	základní	střední	vyšší
Češi-Slováci	96 %	97 %	97 %
Poláci	91 %	89 %	84 %
Maďaři	81 %	77 %	64 %
Rumuni	68 %	94 %	89 %

V ČSSR je s vysíláním RSE spokojeno posluchačstvo nejrnějšního vzdělání, včetně posluchačů s vyšším vzděláním.

Celkově čím je vzdělání posluchačů vyšší, tím je menší počet posluchačů zaujímajících kladný vztah k vysílání RSE, neboť vyšší vzdělání je činí podezřívavějšími vůči skrytým motivům veřejných sdělovacích prostředků.

Podle jiných průzkumů, jako např. "Politický postoj RSE" z října 1978, vyplývá, že polští posluchači si uvědomují rozdíl mezi vlastním politickým postojem a postojem RSE a že více než polovina zastává názor, že RSE by mělo být méně pravcové a více centristické. Nevylučuje se, že někteří z mladých posluchačů mohou považovat relace RSE za propagandistické relace.

V tabulce č. 9 nejsou dokončeny údaje u rumunské a maďarské skupiny, neboť počet posluchačů RSE poslouchajících relace méně než 1 x týdně je velmi nízký:

Tabulka č. 9

Hodnocení poslechu RSE podle frekvence
/hodnocení dobré, velmi dobré/

Posluchači RSE	každý den	několikrát v týdnu	jedenkrát za týden	méně často
Češi-Slováci	96 %	97 %	94 %	89 %
Poláci	93 %	90 %	89 %	90 %
Maďaři	83 %	79 %	71 %	-
Rumuni	78 %	80 %	65 %	-

Z uvedené tabulky vyplývá, že snížení frekvence poslechů RSE vede ke snížení počtu kladných hodnocení. Tato tendence se velmi zřetelně projevuje u maďarských a rumunských posluchačů. Zdůrazňuje se, že efekt vysílání se snižuje, jestliže vysílání je příliš obecné a není konkrétní.

Na závěr hodnocení průzkumu se uvádí, že vysílání RSE věnované iniciativám v oblasti lidských práv znamenalo pro RSE velkou zkoušku, neboť každá faktická chyba mohla způsobit velké škody. RSE se s tímto úkolem velmi dobře vyrovnalo, neboť většina posluchačů schvaluje jeho programy.

Na shromažďování informací o uvedených průzkumech se podílely následující firmy a instituty : INTORA - Rakousko; "Výzkum komunikace a názorů - /Communication and Opinion Research/ - Dánsko a Švédsko; COFREMCA, DEMOSCOPIE, SONDAGES - Francie; "Institut pro výzkum trhů a sociální průzkum - /Institut für Markt und Sozialforschung/ - NSR; GALLUP ONTERNATIONAL - Velká Británie; GORDON SIMMONS FIELDWORK - Velká Británie a další.